

Державотворча діяльність Андрія Чайковського в умовах українського національного руху кінця XIX – початку XX ст.

Олександр Поліщук,

аспірант,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: jurnalkultura@ukr.net,

ORCID: 0009-0000-7461-1101

Розвиток сучасної історико-правової науки суттєво актуалізує дослідження життя і діяльності тих осіб, які спричинилися до активної боротьби українського народу за своє національне самовизначення, за свої державність і права. Завдяки їх державотворчій діяльності в умовах посилення українського національного руху у другій половині XIX – початку XX ст. постала реальна можливість об'єднати свідомих українців у боротьбі за свою державу. До таких осіб належить визначний адвокат, відомий громадський і політичний діяч Андрій Чайковський, який своєю громадською та професійною діяльністю відіграв значну роль у справі українського державотворення.

Андрій Чайковський народився у місті Самбір 15 травня 1857 року. Після закінчення гімназії у Самборі він починає навчання у Львівському університеті, де стає активним членом студентського самоврядування. Вже в 1881 році він разом з однодумцями засновує «кружок правників» [2, с. 67]. Проте наступного року його було мобілізовано до австрійського війська, після чого він проходив адвокатську практику у Самборі. Вже з 1890 року він відкриває власну адвокатську канцелярію у місті Бережани [3, с. 613], де всю свою діяльність присвячує захисту прав та інтересів простого народу.

Характерно, що крім плідної адвокатської діяльності А. Чайковський стає активним учасником українського національно-визвольного руху кінця XIX – початку XX століття. Це особливо яскраво проявилось у ході його громадсько-політичної діяльності на території західноукраїнських земель. Поступово діяч входить до числа найактивніших українських громадсько-політичних діячів. Погляди адвоката доволі яскраво відображає його вічова діяльність. Так, вивчаючи у цьому плані досвід Львівщини у 1880-х роках, діяч розгорнув активну діяльність з організації вічових заходів на території Бережанщини. З цією метою він вирішив організувати спеціальний вічовий комітет, до якого на перших порах входило 14 осіб. Його основною задачею стало напрацювання програми віч та визначення ключових доповідачів на заходах.

Перше таке віче відбулося 29 вересня 1888 року, а участь у ньому взяло близько 800 осіб. Саме А. Чайковський отримав право першості виступу на заході. Він підсумував національно-патріотичні прагнення свідомих українців на шляху до свого самовизначення та соборності. Водночас такий захід справив помітне враження на місцеве населення і неабияк пожвавив громадське життя на території Бережанського та сусідніх повітів.

У процесі публічних виступів далася в знаки фахова кваліфікація

правника. Весь комплекс нагальних суспільно-політичних питань він розглядав у юридичній площині з наданням конкретних пропозицій щодо їх вирішення. Однією з найбільших проблем того часу він вважав недосконалість судової системи та зловживання владою місцевих чиновників по відношенню до простого населення [4, с. 297].

Потрібно зауважити, що активна вічова діяльність А. Чайковського сприяла об'єднанню навколо нього патріотично налаштованого населення та дала перспективи щодо визначення важливих напрямків його самоорганізації. Водночас така діяльність отримала подальше поширення на рівні цілого регіону, підсумком чого стало запрошення діяча в якості співорганізатора чи спікера на цілий ряд всенародних віч на території західноукраїнських земель.

Активна публічна діяльність А. Чайковського дала можливість систематично спілкуватися з місцевими жителями й надавати їм безоплатні консультації та юридичні поради. Здійснюючи поїздки по різних місцевостях краю діяч виступив співзасновником цілого ряду громадських організацій, безпосередньо вникав у суть тих реалій, в яких проживали широкі верстви українського суспільства. Він на практиці стикався з незадовільним рівнем правової свідомості населення, його зубожінням і тяжким матеріальним становищем.

Займаючись правопросвітницькою діяльністю, правник відображав у своїх працях реальний стан прав і свобод людини. Особливу детально він проаналізував функціонування тогочасних місцевих судових інституцій, які часто ігнорували природні права і свободи місцевих жителів. У зв'язку з цим він наголошував на необхідності вдосконалення правових знань серед населення, які мають надаватися кваліфікованими спеціалістами у сфері права.

На його переконання, належна юридична підготовка сприятиме пересічній людині вирішенню її першочергових питань. Таку думку він відстоював на прикладі процедури подання позовних заяв до суду. У зв'язку з цим він наголошував на необхідності публічно оголошувати день, коли громадяни мати змогу подавати звернення чи усні скарги до судової інституції [1, с. 308]. Проблема актуалізувалася ще й тим, що кваліфікованих фахівців з даного питання на той час було явно недостатньо. Тому правова просвіта місцевого населення була явною потребою часу.

Таким чином, державотворча діяльність Андрія Чайковського в умовах українського національного руху кінця XIX – початку XX ст. доволі виразно проявлялася через його суспільно-політичну діяльність, наслідком чого стало заснування численних віч на території західноукраїнських земель. Його правові орієнтири та життєва позиція сприяли піднесенню українського національного питання на широкий загальний та дали можливість виробити юридичні основи боротьби рідного народу за своє самовизначення, розробити правові механізми у сфері захисту його прав і свобод.

Ключові слова: А. Чайковський, державотворення.

Список використаних джерел

1. Андрусак Т. Правові погляди Андрія Чайковського. Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження / Упорядкування Б.З.Якимовича за участю З.Т.Грень, О.В.Седляра; Редкол.: Б.З.Якимович (голова) та ін. Львів, 2002. Т. 3. С. 305-315.
2. Андрухів І., Арсенич П. Українські правники у національному відродженні Галичини: 1848-1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. 80 с.
3. Чайковський А. Чого треба вимагати від українського адвоката? Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження / Упорядкув. О. В. Седляра і Б. З. Якимовича; Редкол.: Б. З. Якимович (голова) та ін. Львів, 2007. Т. 4. С. 613-618.
4. Якимович Б. Андрій Чайковський – науковець, публіцист, мемуарист (До питання про маловідому спадщину). Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження / Упорядкування Б.З. Якимовича за участю З.Т. Грень, О.В. Седляра; Редкол.: Б.З. Якимович (голова) та ін. Львів, 2002. Т. 3. С. 295-304.